

Vroegmoderne tijd

Gebruik bron 5.

De Beeldenstorm wordt gezien als een belangrijke gebeurtenis in het “voorspel” vlak voor het uitbreken van de Nederlandse Opstand.

Aan 1566, het jaar van de Beeldenstorm, zijn door historici in de loop der tijd verschillende namen gegeven. Sommige historici die de Beeldenstorm als religieus conflict zien, noemen 1566 het Wonderjaar. Andere historici, die meer sociale oorzaken zien voor de Beeldenstorm, noemen 1566 het Hongerjaar.

- 4p 12 Leg uit dat deze bron gebruikt kan worden om beide visies op de Beeldenstorm te ondersteunen.

Een ontwikkeling:

Omstreeks 1500 begint de Europese overzeese expansie vanuit Portugal en Spanje.

Omstreeks 1600 gaan ook Hollandse en Zeeuwse kooplieden handelsroutes zoeken naar Azië, Afrika en Amerika.

- 4p 13 Beschrijf deze ontwikkeling door:
- een **politiek** motief te noemen dat de Hollanders en Zeeuwen hadden voor het zoeken naar handelsroutes en
  - een gevolg te noemen van het ontdekken van deze handelsroutes voor de economie van de latere Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden en
  - uit te leggen waardoor deze zestiende-eeuwse ontwikkeling past bij een beginnende wereldeconomie.

Gebruik bron 6.

Stel: Je doet onderzoek naar de economische achteruitgang van de Republiek in de achttiende eeuw. Je vindt deze tekst en je vraagt je af of deze bron bruikbaar is voor het onderdeel van je onderzoek dat gaat over het gedrag van de stadsbestuurders in de Republiek.

- 4p 14 Noem twee redenen waarom je twijfelt aan de bruikbaarheid van deze bron voor je onderzoek en geef per reden aan of die te maken heeft met de representativiteit of met de betrouwbaarheid van de bron.

Gebruik bron 7.

De Franse Nationale Vergadering deelt de algemene kritiek die in de achttiende eeuw bestond op het ancien régime op het gebied van:

- 1 het bestuur
- 2 burgerrechten en
- 3 de bestaande maatschappelijke verhoudingen.

- 6p 15 Licht dit toe door:
- (zonder bron) bij elk van deze drie punten de kritiek op het ancien régime die in die tijd bestond, te noemen en
  - (met bron) de verbetering aan te geven die de Nationale Vergadering voorstelt.

Vroegmoderne tijd

---

bron 5

De nonnen van het klooster Mariënborg in 's-Hertogenbosch hielden een kroniek bij waarin zij belangrijke gebeurtenissen opschreven. Over de Beeldenstorm in augustus 1566, het begin van de Nederlandse Opstand, schrijven zij

Op een donderdag, 's middags rond vijf of zes uur, kwam (in 's-Hertogenbosch) het bericht dat in Antwerpen alle kerken, kapellen en de kloosterkerken verwoest waren. Zo gingen ze nu ook hier te werk in de Sint-Janskerk tijdens het Lof, en het duurde de hele avond en ze sloegen de altaren en de vergulde beelden allemaal aan stukken. Ze deden hun gevoeg (zij poepten) in de priesterkisten en verscheurden de boeken. (...) Ze kwamen binnen als waanzinnige mensen. En ze smeten alles aan stukken, te weten drie vergulde altaarstukken van houtsnijwerk, en de zitbanken en de kasten en al het houtwerk en alle losse voorwerpen die daar waren. En toen ze daar niets meer te doen hadden, kwamen ze naar het zusterkoor en daar smeten ze mooie stukken kapot en ook veel boeken. Ze namen de doeken, sluiers en mantels mee. Waar ze Onze Lieve Heer geschilderd zagen, smeten ze er meer naar dan naar andere figuren, ja een kruisbeeld wilden ze al helemaal niet zien. (...)

En daarna kwamen ze in het klooster, ja daar waren misschien wel tegen de duizend mensen. Ze liepen overal waar ze wilden, en op de slaapzaal stalen zij de lakens en de dekens van de bedden. Ze sloegen het slot van de kamer van onze moeder-overste, en daar namen ze alles wat ze wilden, ook nieuw laken, wol en linnen. Men gaf hun te eten en te drinken zo veel als ze wilden, maar dat was niet genoeg. Want de vrouwen droegen het met hun schorten uit het klooster en zij namen schotels, potten, kannen en alles wat ze vonden, ja ze hebben ons meer ontstolen dan we zouden willen zeggen. En zo zijn ze hiervandaan gegaan rond zes of zeven uur, richting Geertruiklooster en daarna naar de Tolbrug en de zusters van Orthen.

bron 6

James Boswell is een Brits schrijver die als student in 1763 en 1764 in de Republiek verblijft. Hij schrijft in een brief aan een vriend in Engeland over het stadsbestuur van Utrecht

Vroeger (= in de zeventiende eeuw) werd een plaats in het stadsbestuur terecht beschouwd als een ereambt. Nu is het een middel om een stuk brood te verdienen, wat de bestuurders onbetrouwbaar maakt, afhankelijk van het hof van Den Haag, hebzuchtig en autoritair tegenover de mensen die onder hun jurisdictie vallen. (...) De bestuurders waren vroeger eerbiedwaardige, rijke mannen, die van zichzelf genoeg respect afdwongen en daarom hun macht alleen uitoefenden als het plaatselijke belang dat vereiste. In het dagelijks leven gingen ze veelvuldig en ontspannen met hun stadgenoten om. Maar nu zijn het laaghartige lui, beklagenswaardige gevallen, die hun omgeving willen laten merken dat ze bestuurders zijn en daarom voortdurend de mensen onder hun jurisdictie lastig vallen en onder druk zetten, zowel om de wind eronder te houden als om een beetje geld te verdienen. De handel in Utrecht wordt weinig gestimuleerd: deze vrekkige burgemeesters schrikken niet terug voor maatregelen ter beperking en belemmering van de handel zodra ze er een beetje geld voor zichzelf uit kunnen peuren. De nobele geest van bedrijvigheid wordt hier niet van hogerhand gestimuleerd, zodat alle particulier initiatief ontbreekt. Alles is koud en dood, en er wordt niets gedaan buiten het strikt noodzakelijke.

bron 7

Gedeelte uit de Verklaring van de Rechten van de Mens en van de Burger, die op 26 augustus 1789 wordt aangenomen door de Franse Nationale Vergadering

Bijgevolg erkent en verklaart de Nationale Vergadering in aanwezigheid en onder bescherming van het Opperwezen, de volgende rechten van de mens en van de burger:

- 1 De mensen worden vrij en met gelijke rechten geboren en blijven dit. Maatschappelijke verschillen kunnen slechts op het algemeen welzijn gebaseerd worden. (...)
- 3 De oorsprong van iedere soevereiniteit ligt bij het nut dat de gemeenschap ervan heeft. Geen instantie, geen individu kan gezag uitoefenen dat daar niet uitdrukkelijk uit voortkomt. (...)
- 10 Niemand mag vanwege zijn opvattingen, zelfs godsdienstige, worden lastig gevallen, in zoverre dat hun uiting de door de wet ingestelde openbare orde niet verstoort.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.